

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ У СТРУКТУРІ ЕКОЛОГО-ОСВІТНЬОГО КЛАСТЕРУ

У статті розглядається модель модернізації системи вищої екологічно орієнтованої професійної освіти у структурі регіонального освітнього кластеру.

Ключові слова: освітній кластер, еколого-освітня система, вище професійне екологічне освіта.

Згідно з концепцією сталого розвитку, орієнтири сучасного суспільства зміщуються в бік екологізації освіти з метою виконання соціального замовлення суспільства на "виробництво" особистості, яка володіє високим рівнем екологічної культури, глобальним мисленням і планетарною свідомістю, здатної не тільки адаптуватися до швидкоплинних цивілізаційних умов, а й забезпечити своєю діяльністю успішність реалізації ідей сталого розвитку. При цьому екологічна освіта має стати соціально-особистісно-орієнтованою, здатною забезпечувати спадкоємність культур, створювати систему нових цінностей і відносин, носити випереджальний характер по відношенню до соціальних практик. Виконуючи свою культуротворчу роль, вона формує готовність людини до нового бачення перспектив світу, сприйняття і здійснення нових моделей його розвитку.

Екологічне виховання й інформування населення, екологічна підготовка кадрів названі в багатьох міжнародних документах одними з найважливіших і вкрай потрібних засобів здійснення переходу до сталого розвитку у XXI ст. всіх країн світу. Загально визнаним є те, що чим більше екологічно усвідомленими й обґрунтованими є управлінські рішення на всіх рівнях (локальному, регіональному, національному, міжнародному), тим ближче ми до сталого, тим рівень розвитку суспільства є більш збалансованим в екологічному, соціальному та економічному аспектах. Постає нагальна потреба переорієнтації світогляду людей і вибору нової стратегії життя, яка базувалася б на ідеї екологічного імперативу.

У XXI ст. має панувати новий світогляд – екологічний, а екологічна освіта повинна стати одним із головних пріоритетів загального розвитку. Актуальним для людини є завдання зберегти не лише природу, але й допомогти їй створити те, що потребує залучення людського розуму. Тому, питання екології варто піднести до рівня нової свідомості.

Екологічну освіту можна розглядати як психолого-педагогічний процес впливу на людину, метою якого є формування певного теоретичного рівня екологічної свідомості, знань та практичних навичок раціонального природокористування. Така освіта здійснюється упродовж усього життя. Важливою ланкою неперервної екологічної освіти є школа. Шкільний етап базується на позитивному емоційному досвіді спілкування з природою та розвитку початкових уявлень про світ, закладених у дошкільний період. Водночас, шкільний етап є базою для подальшого розвитку і поглиблення екологічної освіти. Тому саме на основі інтегрованого вивчення шкільних дисциплін доцільно здійснити комплекс дослідження, спрямованих на підвищення рівня екологічної свідомості й екологічного виховання молодого покоління [1, с. 251].

Особлива місія при цьому покладена на педагогічні ВНЗ, що готують кадри для сфери початкової освіти. Необхідна для цього модернізація діяльності ВНЗ і професійної підготовки викладачів та майбутніх спеціалістів нового рівня, декларуються в багатьох програмних документах (Закон про вищу і післявузівську освіту, Концепція модернізації вищої освіти й ін.).

Однією з найбільш перспективних форм модернізації системи професійної екологічної освіти є регіональні інноваційні еколого-освітні кластери, побудовані за принципом піраміди, на вершині якої, знаходиться кластероутворювальна установа, - у нашому випадку – ПДУ ім. Т.Г. Шевченка, - що працюють в єдиному еколого-освітньому напрямку.

Зупинимося на визначенні поняття "кластер" (англ. cluster - скупчення) об'єднання кількох однорідних елементів, які можуть розглядатись як самостійні одиниці, що володіють певними властивостями. Буквально це - спільний двір, оточений будівлями. Термін прийшов з інформаційних технологій, хоча використовується і в астрономії, і в хімії, й у фізиці, та в лінгвістиці. Останнім часом особливо активно почав застосовуватися в економіці, замінюючи звичні концерни, холдинги і т.п. Останнім часом, про кластери заговорили і з високих трибун науково-педагогічних спільнот.

Під науково-освітнім кластером (НОК) розуміють "скупчення" проектів, досліджень, розробок і публікацій, виконаних спільно з колегами.

Під освітнім кластером розуміють "з'єднання роботодавця та освітніх установ за допомогою комплексу наскрізних програм".

Зустрічається вже поняття шкільного кластера. "У кожному кластері опорні школи мають педагогічних партнерів - це школи-супутники ..., дошкільні установи ..., це і соціальні партнери -ВНЗ, бібліотеки, музеї, ЗМІ ..." (Біном. Лабораторія знань).

В економіці під кластерами розуміють сконцентровану на деякій території групу взаємозалежних компаній: постачальників обладнання, комплектуючих та спеціалізованих послуг; інфраструктури; науково-дослідних інститутів; вишів та інших організацій, які взаємодоповнюють один одного і підсилюють конкурентні переваги окремих компаній і кластера в цілому.

Прикладом кластеру є Силіконова долина в США. Аналогію можна провести і в освіті. Можна запропонувати створення кластерів, ядром яких виступають вищі навчальні заклади, навколо яких групується система загальноосвітніх шкіл, коледжів "зав'язаних" на них (тобто об'єднання організацій в єдину мережу, очолювану базовим регіональним ВНЗ). Це відповідає підготовці кадрів у контексті включення в Болонський процес. Процес навчання тоді буде з самого початку орієнтований на підготовку фахівців для конкретного ВНЗ, причому починаючи вже зі шкільної лави.

У зазначений кластер також увійдуть професійні ліцеї, професійні училища, коледжі, технікуми, які забезпечать більш поглиблену підготовку за фахом. Це буде вже не тільки теоретична, але і практично орієнтована підготовка. Учні зможуть проходити практику в організаціях, установах і зацікавлених у безперервному освітньому процесі, отриманні фахівців, які будуть мати певні навички роботи. Це дозволить вирішити одну з основних проблем підготовки фахівців у ВНЗ - проблему невідповідності програм підготовки до вимог, що пред'являються на робочих місцях. Якщо застосувати такий підхід до нашого освітнього простору, то отримаємо таку модель (рис. 1).

Вважаємо за необхідне детальніше розглянути поняття регіональні кластери. Регіональний кластер (рис. 2) - це сукупність господарюючих суб'єктів, розташованих на одній території, що формують основу місцевого середовища за рахунок виробництва кінцевої продукції, знань і технологій [1].

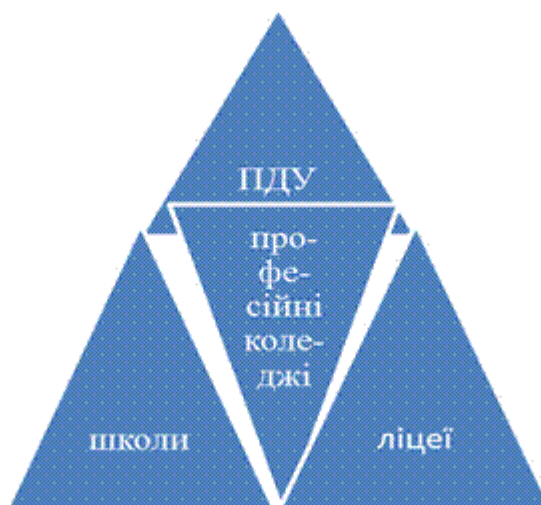

Рис. 1. Можлива структура освітнього кластера придністровського регіону

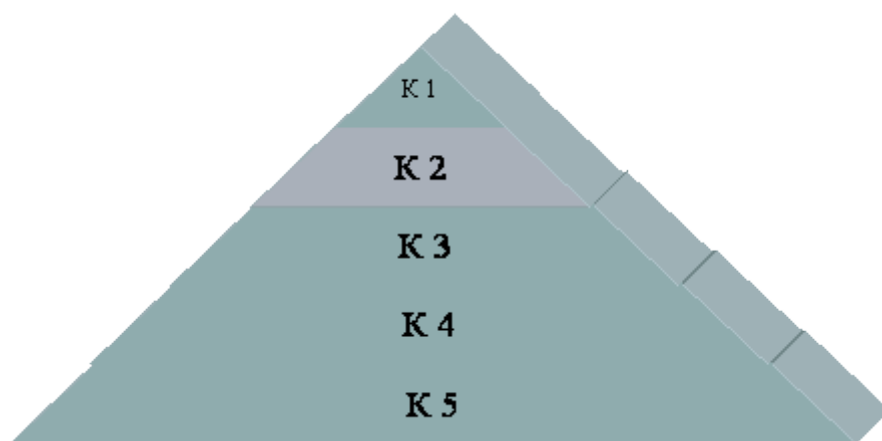

Рис. 2. Структура регіонального багаторівневого кластера екологічно орієнтованої професійної освіти:

- К 1 - підприємства (організації), що спеціалізуються на екологічних видах діяльності;
- К 2 - еколого-освітні та науково-дослідні організації з проблем екології;
- К 3 - природоохоронні організації;
- К 4 - організації ринкової інфраструктури;
- К 5 - некомерційні та громадські екологічні організації

Основу успіху подібних кластерів становить географічна близькість один до одного і споживача організації, що входять до них [1].

Згідно з Л. Р. Храпаль, Т.З. Мухутдінова перетворення ВНЗ на регіональний еколого-освітній кластер дає можливість об'єднати у своїй структурі систему освітніх, культурних, наукових, інноваційних, соціальних підрозділів. При цьому передбачається поглиблення і зміцнення його зв'язків з природоохоронними підприємствами, установами культури, конструкторськими бюро, проектними інститутами, технологічними і виробничими підприємствами регіону; що дає додаткові можливості для розширення спектру еколого-освітніх послуг, підвищення їх якості.

Так відбувається розширення професійних можливостей випускника, його мобільності, що дозволить у майбутньому найбільш повно задовольняти його особисті запити та запити роботодавців [3,4,5].

Ми переконані, що модернізація вищої професійної екологічної освіти повинна становити собою відкриту систему, керовану гуманістичними цільовими установками, соціальним замовленням і особистими інтенціями викладачів нового рівня, які читають екологічно орієнтовані дисципліни. Такий підхід сприяє накопиченню культурних, організаційно-технічних, інтелектуальних та інших ресурсів, їх передачу у виховне середовище культурно-освітнього кластера, тим самим забезпечуючи гуманітарну спрямованість виховного процесу на основі інтеграції предметного, психолого-педагогічного, морально-естетичного і філософського знання [3, 4,5].

Кластерний підхід до модернізації вищої професійної екологічної освіти істотно оновлює зміст еколого-освітньої діяльності у ВНЗ, забезпечуючи розвиток екологічних інновацій, спрямовуючи зусилля і ресурси не тільки на модернізацію окремих структурних елементів, а й на розвиток і зміцнення мережі співпраці між ними; оптимізує його діяльність; забезпечує цілісність і єдність еколого-освітнього простору не тільки головного ВНЗ, а й регіональної системи екологічної освіти за рахунок численних зв'язків між установами різного типу.

Пропонована концепція буде успішно функціонувати при організації певних умов:

- програмно-методичне забезпечення модернізації професійної екологічної освіти у ВНЗ;
- використання суб'єктно-орієнтованих технологій у формуванні екологічної освіченості студентської молоді;

- багаторівневий моніторинг ефективності процесу модернізації вищої професійної екологічної освіти.

Соціокультурна модернізація вищої професійної освіти екологічної спрямованості буде ефективною в тому випадку, якщо вона здійснюватиметься системно та з урахуванням регіональних особливостей соціокультурної динаміки суспільства [4,5].

Таким чином, концептуальні основи модернізації екологічної освіти в інтересах людини і суспільства відкривають перспективи подальшої науково-прикладної розробки технологічного та методичного забезпечення різних рівнів модернізації вищої професійної екологічної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Каретин С.С. Формирование кластерной политики и управленческие аспекты ее реализации / С.С. Каретин // Проблемы современной экономики. – 2009. – № 1(29). – С. 79-82.
2. Трушников Д.Ю. Проектирование системы воспитания в структуре регионального образовательного кластера / Д.Ю. Трушников // Семья-культура-образование в изменяющейся России: матер. всерос. н-п конф. – Саратов: Научная книга, 2009. – С. 442-447.
3. Мухутдінова Т.З. Формирование и развитие региональной системы непрерывного экологического образования специалиста: диссертация доктора педагогических наук / Т.З. Мухутдінова. – Казань, 2005. – 460 с.
4. Храпаль Л.Р. Модернизация экологического образования в вузе в контексте российской социокультурной динамики / Л.Р. Храпаль. – Казань: Изд-во "Познание" Института экономики, управления и права, 2010. – 388 с.
5. Храпаль Л.Р. Актуальные аспекты многоуровневой подготовки в вузе / [Л.Р. Храпаль, Д.В. Гулякин, Г.М. Гринберг, Н.И. Пак и др.]. – Георгиевск, 2010. – 257 с.

Подано до редакції 30.03.12